

Mariano Andreu: nous temps, noves mirades

Eduard Vallès

Conservador del Museu Nacional d'Art de Catalunya

Doctor en Història de l'Art i membre de l'Institut d'Estudis Catalans

eduard.valles@museunacional.cat

Està previst que a les sales permanents del Museu Nacional s'exposin en les properes dates un parell d'obres de Mariano Andreu (Mataró, 1888 - Biarritz, 1976). A efectes museogràfics estem davant d'un fet rellevant, sobretot per que es tracta d'un artista que, en endavant, estarà representat de manera regular a les sales del museu. Durant el plantejament de diversos canvis a la col·lecció permanent d'Art Modern, es va decidir incloure una obra d'Andreu, un artista que no estava present a les col·leccions del Museu Nacional pel que fa a la pintura (hi ha un dibuix, un gravat i un dibuix preparatori per a un cartell al Gabinet de Dibuixos i Gravats). Davant l'absència de pintura, es va optar per demanar un dipòsit a l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona, que conserva l'important fons que va donar el mateix artista l'any 1963. No era el primer cop, l'any 2008 el Museu Nacional ja va demanar a la mateixa institució, i també en dipòsit, l'obra *La commedia dell'arte* (1926), que va estar exposada aproximadament un parell d'anys a les sales permanents, entre el 2009 i el 2010. L'obra demanada en aquesta ocasió ha estat *La comèdia* (1928), un oli sobre fusta de gran format, una natura morta que incorpora una al·legoria de la comèdia, i que evoca les creacions d'artistes com De Chirico. Aquesta obra ha estat cedida en forma de comodat per un període de cinc anys, prorrogables per cinc més.

La comèdia (1928).
Museu de les Arts
Escèniques (MAE) 200701.
© E. Garcia Portugués

Una vegada iniciat el procés de converses amb l'Institut del Teatre, tot just en aquesta transició, va sorgir l'oportunitat d'adquirir una obra d'Andreu a través del Departament de Cultura de la Generalitat. Es tracta d'una pintura rellevant d'Andreu, de quan tot just feia quatre anys que s'havia instal·lat a París. *Noies al balcó*, una pintura sobre cartró de 1924, és una composició que incorpora encara registres cubistes, però de factura netament neoclàssica, en la línia dels corrents novoclassicistes francesos. El cubisme ja havia donat els seus millors fruits anys enrere—en el sentit d'avantguarda estricta—, però els seus epígons eren d'allò més diversos durant aquells anys. Dintre de l'obra d'Andreu el cubisme tot just es podria denominar com a tal, és simplement un recurs per aprofitar els

vestigis cubistes en la mesura que encaixen en la seva proposta estètica, absolutament personal i deslligada de l'avantguarda. Les dues noies despullades es visualitzen des d'una perspectiva lleugerament elevada, que ens revela un dels aspectes més sorprenents de la seva producció, l'obtenció de perspectives efectistes. Un altre interès d'aquesta peça rau en el marc que, a falta d'un anàlisi més en profunditat, els indicis ens diuen que podria ser de la mà del mateix artista. Sabem que els marcs, molt sovint, eren dissenyats i/o realitzats per ell mateix, circumstància que lliga amb el seu alt nivell d'ofici, com a coneixedor de les més diverses tècniques de decoració d'objectes. En aquest cas es tracta d'unes motlures de marc antic a base de diversos fragments enganxats per diversos punts i amb fragments de pergami folrant tot el tram extern perimetral. Aquesta obra té una traçabilitat molt ben definida, després de diverses exposicions a l'estranger es presentà amb el títol *Jeunes femmes au balcon* al Museu de les Arts Escèniques de l'Institut del Teatre de Barcelona l'any 1963, amb motiu de l'exposició monogràfica dedicada a Andreu en aquest museu, aleshores amb seu al Palau Güell. D'aquesta obra es coneix com a mínim un estudi preparatori, a llapis, gairebé idèntic a l'obra final, propietat d'una col·lecció particular barcelonina.

En definitiva, estem davant dues obres d'Andreu prou diferents, però totes dues participen del proverbial llenguatge teatral de l'artista i pertanyen a un mateix període creatiu, un dels més icònics d'aquest artista. La referència prèvia als marcs ens trasllada a la visió integral que Andreu té de l'art, del seu vessant artesà en el sentit més ample. Des dels seus originals esmalts dels primers temps —com els que presentà a la mítica exposició del Faianç Català amb Ismael Smith, Néstor Fernández de la Torre i Laura Albéniz l'any 1911— fins als figurins per a teatre o la papiroflèxia, ens revelen una personalitat que no negligeix gairebé cap terreny de la creació artística. Qui sap si aquesta mateixa voracitat creativa va ser un dels motius que va contribuir a desdibuixar el seu perfil com a artista. O potser fou el seu proverbial eclecticisme que, en funció del període creatiu, s'hi detecten ressonàncies d'allò més heterogènies, ja sigui Beardsley, Severini, Cézanne, Picasso, Delvaux, el Barroc espanyol o la pintura italiana, des dels primitius fins als moderns, entre altres. Alguns aspectes com el seu accentuat manierisme o l'impacte que causà la seva obra de maduresa, també caldria tenir-los en consideració a l'hora de valorar la seva recepció crítica.

Pel que fa a Andreu es dona la paradoxa de que, dintre dels artistes catalans més coneguts a nivell internacional —fora dels clàssics d'avantguarda històrica—, és un dels que ha tingut una recepció més migrada dintre de l'art català. Malgrat això, la seva obra està repartida per diversos museus nacionals i internacionals. Entre els segons trobem obra d'Andreu al British Museum, al Toledo Museum of Art (Ohio) o al Detroit Museum of

Arts (Michigan), entre altres. I pel que fa a Catalunya n'hi ha a l'Institut del Teatre, al Museu de la Música, al Museu del Disseny, al Museu de Mataró, al Cau Ferrat de Sitges o al Museu Nacional, entre altres. Durant les darreres dècades diverses galeries d'art, en exposicions individuals i col·lectives, s'han anat ocupant de la seva obra i han donat lloc a diverses exposicions i publicacions que han posat en valor aquest artista. En el terreny dels museus públics, cal destacar l'exposició monogràfica que li dedicà el Museu de Mataró l'any 1995, comissariada per Martí Peran, una mostra que ja incorporava un ampli ventall dels seus diversos registres creatius.

Jeunes filles au balcon (1924).

Museu Nacional d'Art de Catalunya ref. 254220-000. © E. Garcia Portugués.

Aquest procés ha experimentat un canvi qualitatiu aquest any 2019 amb la publicació del catàleg raonat de l'artista acompanyat de la seva biografia més completa fins a dia d'avui, a càrrec de la Dra. Esther Garcia Portugués. Es tracta d'una tasca antiga i ciclòpia per part de l'autora, només a l'abast dels que saben que tenen una bona carta que a llarg termini acabarà jugant-se de la millor manera. Cal saludar la sortida a la llum d'aquest catàleg raonat, editat per ArsNostrum, conceptualitzat, escrit i dissenyat per la mateixa autora, amb un pròleg de l'historiador de l'art i antiquari Artur Ramon, gran coneixedor de l'obra d'Andreu. En unes 350 pàgines hi refereix unes 1200 obres, amb les fitxes tècniques respectives, que mostren Andreu en tot el seu univers creatiu, com a pintor, dibuixant, escultor, gravador, esmaltador, il·lustrador de llibres, escenògraf i figurinista i creador dels objectes més diversos. Aquest catàleg raonat, com tots, mai és definitiu, però sens dubte esdevindrà un punt de partida ineludible per als futurs estudis i treballs sobre aquest artista.

Cal felicitar-nos per la proximitat temporal d'aquest catàleg amb l'entrada d'una pintura d'Andreu a les col·leccions del Museu Nacional. En resum, fortuna bibliogràfica i museogràfica van de la mà i auguren noves perspectives per a aquest artista. Almenys aquesta és l'experiència que tenim al Museu Nacional a partir de l'exposició i publicació de monografies d'artistes menys coneguts pel gran públic. Aquestes tenen un efecte positiu no només sobre el seu coneixement —que s'amplia, perquè de coneguts ja n'eren—, sinó també sobre la seva percepció global com a artista. Aquest és el cas de noms com Ramon Pichot, Pere Torné Esquiú o Antoni Fabrés, només per citar-ne alguns dels més recents. Igual que el catàleg d'Andreu ens en dóna una imatge panoràmica de la seva obra, les monografies dedicades a artistes com els citats abans, ens obliguen a repensar-los i a remirar-los. Des del moment que apareix el catàleg o monografia augmenten les peticions de préstec d'aquell artista i, sobretot, faciliten la feina dels experts en la recerca d'obres que abans no tenien localitzades o simplement ni tan sols coneixien. Sense cap mena de dubte, en el cas d'Andreu aquest procés es produirà a partir d'aquest monumental catàleg de la Dra. Garcia Portugués, a qui cal agrair-li sincerament perquè ve a omplir el buit d'un dels tants catàlegs raonats pendents de l'art català. En aquest cas, s'ha pogut dur a terme gràcies a la persistència de la seva autora, una tasca que no hauria pogut cloure sense una determinació ferrenya i un coneixement enciclopèdic de l'artista.

Precisament un dels textos d'aquest número d'EMBLECAT està dedicat a la figura de Mariano Andreu fet per l'autora d'aquest catàleg raonat, on s'aprofundeix en un aspecte concret, la vinculació d'Andreu amb la moda i la decoració. En aquest sentit la seva actitud personal de dandi, d'algú a qui li agradava l'excel·lència en el vestir, tenia un correlat perfecte en la seva tasca professional, ja fos com a dissenyador de vestuari i

escenografies d'importants companyies de teatre, però també en les seves col·laboracions en revistes de moda i decoració. Un parell d'estudis tracten sobre Picasso i Miró, del primer un article de la Dra. Maria Lluïsa Gené, que analitza les imatges del món casteller que apareixen en diversos dibuixos preparatoris de *Les Senyorettes d'Avinyó*. Pel que fa a Miró, el conservador de l'obra gràfica de la Biblioteca Nacional de Catalunya, Aitor Quiney detalla les col·laboracions d'aquest artista amb les revistes catalanes d'avantguarda entre els anys 1918 i 1934, així com la seva vinculació amb els agents que en formaven part. Un parell de treballs centrats en la iconografia tenen com a protagonistes l'ermita del Santo Cristo de Talaván i Federico García Lorca, aquí tractat en el seu vessant plàstic. El Dr. José Julio García ha estudiat la transformació iconogràfica operada a l'ermita del Santo Cristo de Talaván, un procés en paral·lel a la seva reorientació com a edifici. L'historiador i especialista en l'obra de Lorca, José Luis Plaza Chillón analitza la imatge de Sant Sebastià dintre de l'obra plàstica de Lorca, concretament tres dibuixos del període 1925-1928 protagonitzats pel sant i que són analitzats en context amb l'obra del seu amic Salvador Dalí. La catedràtica Teresa Camps Miró, en aquesta ocasió ens parla del Saló de Tardor de 1938 que, impulsat des de l'administració, va posar en evidència les tensions entre l'art tradicional i un art nou que incorporava l'esperit revolucionari del moment, on hi tenia un paper destacat el cartellisme. Finalment, la Dra. Ana Iglesias fa un treball de camp crític de l'obra de l'escultor Sergi Aguilar, tot matisant o revertint alguns dels llocs comuns sobre aquest creador, i plantejant una visió que considera més acurada sobre la seva trajectòria artística a través de l'entrevista.

Mariano Andreu. Arxiu Fotogràfic Mariano Andreu (AFMA) 1910-1912.

